

Escriure Geografia a la Universitat

GUIES PER ESCRIURE EN DISCIPLINES ESPECÍFIQUES

1 Què es la geografia?

La geografia és una activitat científica que estudia —descriu, analitza, explica— la diferenciació de l'espai en la superfície terrestre i les relacions entre la societat i el medi. La geografia té per finalitat explicar el món on vivim a partir de la interrelació de les ciències humanes i socials (antropologia, economia, història, sociologia, política), les ciències naturals (botànica, climatologia, geologia) i disciplines metodològiques com la cartografia, l'estadística i els mètodes qualitatiu i quantitatiu. Perquè la geografia no sigui només alguna d'aquestes altres disciplines, ha d'incorporar en el seu estudi la superfície de la Terra, que pot tenir diversos noms: *regió, espai, territori, paisatge* o *lloc* són alguns dels termes més habituals, però també ho són *medi ambient, ecosistema* i *geosistema*, entre d'altres.

El geògraf català Lluís Casassas (1922-1992) i el geògraf anglosaxó Peter Gould (1932-2000) van publicar a mitjans de la dècada de 1980 en dos llocs diferents una definició molt semblant de geografia que podem parafrasejar de la manera següent: la geografia és la disciplina que estudia els moviments de les persones damunt la Terra en el temps.

La geografia és la disciplina que estudia els moviments de les persones damunt la Terra en el temps.

2 Característiques generals de l'escriptura en geografia

La geografia utilitza diversos llenguatges per assolir els seus objectius. Deixant de banda el llenguatge oral, es poden classificar en el llenguatge escrit, el llenguatge cartogràfic (inclou mapes i gràfics), el llenguatge de les taules alfanumèriques i el llenguatge de les imatges (fotografies, dibuixos). La majoria dels textos de geografia utilitzen aquests quatre tipus de llenguatges interrelacionant-los.

L'escriptura en geografia és molt diversa i pot mostrar des de l'estil del romanticisme més clàssic a la fredor del llenguatge més tècnic. Per això s'ha de tenir present a quin públic va dirigit el text que escrivim. No és el mateix escriure un text sobre un lloc concret per a una revista de viatges que per a una revista científica de geografia, o un informe per a una administració pública o una empresa.

L'any 1977, amb motiu d'haver rebut el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, el geògraf Pau Vila (1881-1980) va ser entrevistat per l'escriptora Montserrat Roig (1946-1991), la qual li va dir que “quan descrius la realitat catalana, la descrius com un poeta [...] fas que el lector tingui ganes d'anar a veure el que descrius”. Pau Vila li va respondre: “cal escriure de la manera més clara possible; em brolla una imatge i surt el contingut, sovint

literari [...] l'escriptura ha de ser subtil, alada, àgil". Aquest tipus d'escriptura no sempre ha estat ben valorat per tota la comunitat científica. Quan Albert Demangeon (1872-1940) va publicar el 1927 *Les Iles Britanniques* (el tom I de la *Géographie universelle* dirigida per Paul Vidal de La Blache i Lucien Gallois), la principal crítica que li van fer els geògrafs anglosaxons fou que l'obra estava massa ben escrita!

No és el mateix escriure un text sobre un lloc concret per a una revista de viatges que per a una revista científica de geografia, o un informe per a una administració pública o una empresa.

Els textos geogràfics acadèmics s'han anat modificant amb el temps. Si a principis i fins a mitjans del segle XX eren normalment textos descriptius —*literaris*— que tenien per intenció fer comprendre les relacions entre la societat i el medi on habitaven les persones i que es poden identificar amb l'historicisme, a partir de la dècada de 1950, dins del món anglosaxó va sorgir una nova manera de fer —i d'escriure— la geografia. Aquesta nova geografia volia ser científica i per aquesta raó moltes de les revistes han adoptat en els seus escrits l'esquema clàssic de la ciència positivista: introducció, objectius específics, estat de la qüestió, metodologia, resultats, discussió dels resultats i conclusió. Es tracta d'un tipus de ciència que duu cap a l'especialització, que aprofundeix molt en un tema, que no permet una escriptura *literària* i que va acompanyada de taules alfanumèriques, a partir de les quals s'elaboren els gràfics i els mapes.

Amb posterioritat s'ha tornat a recuperar la geografia historicista des d'una perspectiva crítica, humanista, postmoderna o postestructural, entre moltes altres. La característica principal de la geografia actual és, amb tot, la convivència entre la perspectiva historicista i la positivista, amb les seves dues maneres d'escriure.

Finalment, s'ha de tenir present que les persones que es dediquen a la geografia treballant per a administracions públiques o per a empreses que necessiten informes tècnics que han de servir per prendre decisions, fan servir una llengua que s'allunya tant de la *literatura* com del *cientisme* acadèmic.

En tots els casos, però, els textos han de ser clars, han d'estar ben estructurats i s'ha de tenir present per a qui s'escriu, què s'escriu i com s'escriu.

3 Textos escrits habituals en geografia

La primera cosa que s'ha de tenir present davant els escrits de geografia és que són — subtilment— diferents segons si els escriu l'alumnat, el professorat, les persones que només fan recerca (a la universitat o a centres d'investigació) o qui treballa en àmbits no acadèmics. Hi ha tipus de textos que es poden trobar en més d'un d'aquests casos o fins i tot en tots quatre, però el nivell del text (l'excel·lència, la qualitat, la científicitat) serà diferent segons qui en sigui l'autor i a qui vagi dirigit.

Els **exàmens** de geografia poden ser de tipus molt divers: memorístics (de tipus test o de preguntes en què s'ha de redactar la resposta) o de reflexió (exàmens en què es permet portar qualsevol mena de material analògic i digital). És obvi que la situació (habitualment, un temps limitat en un espai tancat) no ajuda a elaborar un text amb una forma i un contingut excel·lents. Malgrat aquesta situació, qui escriu un examen ha de saber estructurar uns continguts amb una redacció clara i sense gaires errors ortogràfics i gramaticals.

En els estudis universitaris de geografia s'acostumen a fer sortides de camp amb l'objectiu d'aprendre a interpretar l'entorn des d'una mirada geogràfica. Per a aquesta activitat l'alumnat sol haver de fer un **informe** de la sortida. El més habitual és que se'ls demani que expliquin el que han fet, perquè una persona que no ha assistit a la sortida pugui repetir-la amb l'informe. Aquest informe ha de tenir mapes (per exemple, el de l'itinerari), fotografies dels llocs on s'han fet observacions i bibliografia sobre el lloc i els temes estudiats. Aquest tipus d'escrit el fan també tant el professorat com els investigadors, amb més rigor científic. Es tracta, també, del tipus de text que es demana en revistes de viatges més o menys de divulgació. Aquests textos no són pas fàcils d'escriure, ja que l'autor ha de trobar el registre adequat —divulgació de la ciència per a un públic interessat— que sovint no s'ensenya ni s'aprèn a la universitat.

Un altre tipus de text són les **ressenyas**. Són exercicis que fa l'alumnat universitari en el marc d'una assignatura, però que es fan servir també en altres contextos: la majoria de les revistes científiques de geografia en tenen una secció, que elaboren tant joves investigadors com professorat de prestigi. Les ressenyes tenen les seves normes: s'ha de presentar a qui ha escrit el llibre relacionant-lo amb l'estat de la qüestió; s'ha de fer un resum clar, estructurat i breu del llibre o el producte cultural ressenyat; s'ha de donar l'opinió personal del treball valorant l'enfocament i originalitat del tema, la metodologia, el material cartogràfic i les taules alfanumèriques, la bibliografia consultada (també la bibliografia web), i s'ha de tenir present com està redactat el llibre ressenyat.

Els **treballs científics**: no és el mateix un treball d'una assignatura de grau que el treball de final de grau o el treball de final de màster o la tesi doctoral. Se suposa que, a mesura que es va avançant en la carrera científica, aquesta mena de treballs tenen més qualitat científica. Per al cas del treball de final de grau, algunes universitats indiquen que

l'objectiu és que l'alumnat faci un treball amb format de document acadèmic escrit — tant pot ser teòric com aplicat— que demostrï la capacitat d'integració de diversos coneixements adquirits al llarg de la seva formació en el grau i que els resultats obtinguts s'han de presentar públicament. El treball de final de grau s'ha d'estructurar al voltant dels continguts següents:

- Introducció: cal incloure-hi la hipòtesi de treball —en cas que n'hi hagi— i les preguntes de recerca, a més dels objectius del treball de final de grau.
- Desenvolupament del tema d'estudi mitjançant l'organització en apartats o capítols, en què cal incloure detalls sobre el plantejament teòric i epistemològic, els mètodes i tècniques usats, així com una discussió crítica dels resultats obtinguts.
- Conclusions: cal incloure les reflexions personals sobre l'apartat anterior i possibles vies de treball futures en l'àmbit estudiat.
- Llista amb les referències detallades dels llibres, revistes, fonts estadístiques, recursos cartogràfics i altres materials i documents que s'hagin utilitzat per elaborar el treball de final de grau, tant analògics com digitals.
- Resum: redacció en català, castellà i anglès, amb una extensió limitada (per exemple, 250 paraules), que inclou la descripció del tipus de treball dut a terme i una breu ressenya dels resultats principals.

És lògic suposar que els altres treballs (treballs d'assignatures de grau, el treball de final de màster i la tesi doctoral) han de tenir un format similar.

Cada revista científica de geografia té una política pròpia pel que fa a la selecció dels textos per publicar: només el títol de la revista ja pot donar una idea aproximada del tipus de textos que s'hi poden trobar (*Progress in Human Geography* o *Progress in Physical Geography*, per posar exemples fàcils d'entendre). En qualsevol cas, s'acostuma a demanar, tal com es fa a *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* o a *Documents d'Anàlisi Geogràfica* (la revista dels departaments de geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Universitat de Girona), que els articles siguin inèdits, originals, complets i desenvolupats. Han de tenir una estructura amb una introducció en què s'explica l'objectiu del treball, l'interès que té per a la geografia, els treballs previs sobre el tema, els aspectes que s'hi intenten resoldre o millorar, i l'estructura formal de l'article. Les fonts i mètodes emprats s'han d'indicar de tal manera que qui llegeixi l'article pugui verificar i entendre com s'ha dut a terme la recerca. Les conclusions presenten un breu resum dels resultats obtinguts, han de donar una valoració de caràcter personal i poden apuntar a futures recerques. La redacció ha de ser clara i entenedora.

Pel que fa als llibres, amb els sistemes d'avaluació de la recerca actuals cada cop es valoren menys, i el professorat i els investigadors universitaris no en produeixen gaires. A

més, sovint una part important dels llibres de geografia publicats són el resultat de recerques, per exemple tesis doctorals o projectes de recerca subvencionats per administracions públiques, que queden lluny dels interessos editorials i del públic en general. Els llibres de geografia solen tenir, sobretot, el públic reduït del món acadèmic. Així doncs, en la majoria de llibreries catalanes i espanyoles no hi ha una secció de geografia, i quan n'hi ha és minsa en comparació amb les seccions d'altres ciències socials (com ara l'antropologia, la sociologia, la política, l'economia, els estudis culturals i la història) i una part important dels llibres exposats són guies turístiques.

S'acostuma a demanar que els articles siguin inèdits, originals, complets i desenvolupats.

4 Convencions de l'escriptura en geografia

Els textos de geografia han de complir les normes que estableixen les persones, els mitjans o les institucions que els demanen. Només cal veure les normes de les revistes científiques de geografia: cadascuna té un estil particular, ni millor ni pitjor que l'estil de les altres.

Per aquesta raó, les normes de citació són múltiples i variades. Malgrat tot, s'acostuma a citar amb la fórmula (*autoria, data*). Tal com proposa *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, les referències bibliogràfiques es limiten a les fonts citades en el text. Les citacions s'insereixen dins el text entre parèntesis mitjançant el cognom i l'any d'edició (i opcionalment la pàgina), segons els models següents referits a un, dos o més autors: (Casassas, 2000, p. 222), (Lluch i Nel·lo, 1987) i (Vilà-Valentí et al., 1995). Cal prescindir del nom de l'autor si s'acaba d'esmentar en el text: "com diu Horacio Capel (1981, p. 45)".

En la bibliografia final han d'aparèixer totes les fonts citades dins el text per ordre alfabètic i cronològic. Les pautes per a la bibliografia varien en cada revista i editorial, així que no hi ha altre remei que parar atenció a les normes de publicació i complir-les. Sempre inclouen els cognoms i el nom de l'autor (que pot ser sencer o només la lletra inicial), l'any d'edició (que pot anar a l'inici o al final), el títol del text, el lloc d'edició i l'editorial (aquests dos darrers ítems en l'ordre que proposin les normes). Si és un capítol d'un llibre, també hi han d'aparèixer els cognoms i el nom de qui edita, coordina o dirigeix el llibre, el títol del llibre i les pàgines inicial i final. Si és un article de revista hi ha d'haver el títol de la revista, el volum i/o número en què apareix l'article i les pàgines inicial i final. Tal com proposa *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, per a les citacions de documents que només es troben a Internet s'ha d'imitar, tant com sigui possible, el format de les citacions bibliogràfiques: han d'incloure l'autoria (nom de la persona o

institució) que permeti la citació abreujada en el text de l'article, encara que no s'hi pugui aportar l'any d'edició; i també s'hi ha d'incloure el títol o bé s'ha de fer una descripció sintètica del contingut. Per exemple:

SCG. Crèdits de la revista *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*.
<http://scg.iec.cat/Scg8/Scg81/S811.htm> (consultat el 10/05/2017).

En aquest cas, la citació dins el text seria: (SCG. Crèdits...). Opcionalment les citacions de documents electrònics poden donar lloc a nota al peu.

Els textos de geografia han de complir les normes que estableixen les persones, els mitjans o les institucions que els demanen. Només cal veure les normes de les revistes científiques de geografia: cadascuna té un estil particular.

Per als elements del text com ara mapes, gràfics, fotografies o taules alfanumèriques, cal un títol explícit i la font o autoria. Així mateix, cal que estiguin citats dins del text. Els mapes han d'incloure l'orientació i han de dur escala gràfica, perquè l'escala numèrica original acostuma a ser inútil, ja que una ampliació o una reducció del mapa original fa que l'escala numèrica original canviï i, per tant, no mostri les distàncies de manera correcta. Els mapes han de dur una llegenda que permeti saber què són els elements gràfics (punts, línies, àrees, etc.) que hi apareixen.

Si s'utilitzen mesures científiques, com ara de superfície o distància (habituals en els textos, mapes, gràfics i taules alfanumèriques en geografia), s'han d'utilitzar les unitats bàsiques del Sistema Internacional d'Unitats amb els símbols oficials. Per exemple, el símbol de quilòmetre és km i no pas Km, kms. o Kms; el d'hectàrea sempre és ha i no Ha. o has.

5 Obres i webs d'interès en l'escriptura en geografia

1. DEBOUDT, PHILIPPE; BARRÉ, ALAIN; PICOUE, PATRICK (2004). *Réussir ses études en géographie. Méthodologie du travail universitaire*. París: Belin [Atouts Géographie].
 Llibre que dona les normes per superar les proves per formar part del professorat d'ensenyament secundari de França. Són molt útils els consells que dona sobre com redactar, fer cartografia i presentar la informació alfanumèrica i les imatges, i sobre com comentar aquest material.

2. PARSONS, TONY; KNIGHT, PETER G. (2006). *How to do your dissertation in geography and related disciplines*. Oxford: Routledge.

Llibre similar a l'anterior però en versió anglosaxona. Si el primer té un plantejament més aviat historicista, l'anglosaxó és del tipus positivista.

3. ALDOMÀ BUIXADÉ, IGNASI; SAU I RAVENTÓS, ELISABET (2008). *Estudi territorial: eines i criteris*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.

Aquest text és un bon exemple sobre els aspectes formals que han de tenir els informes tècnics per a administracions públiques i consultores.

4. *Diccionaris en Línia del Termcat*. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia. [<https://www.termcat.cat/ca/diccionaris-en-linia>]

Diccionaris terminològics en català i altres llengües. Consulteu els diccionaris cartogràfics, els de geografia física, els de gestió ambiental, la terminologia de les migracions i el vocabulari de la planificació estratègica.

5. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*. [<https://scg.iec.cat/Scg8/Scg81/S812.htm>]

Normes per a la publicació en aquesta revista.

6. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*. [<http://dag.revista.uab.es/about/submissions#authorGuidelines>]

Revista dels departaments de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Universitat de Girona. Directrius per a la publicació en aquesta revista.

7. *Revista de Geografía Norte Grande*. [<https://scielo.conicyt.cl/revistas/rgeong/einstruc.htm>]

Una de les revistes escrites en castellà més ben valorades. La publica la Pontificia Universitat Catòlica de Xile, Instituto de Geografía.

8. *Transactions of the Institute of British Geographers*. [<https://rgs-ibg.onlinelibrary.wiley.com/journal/14755661>]

Una de les revistes més importants i amb una llarga tradició en la geografia anglosaxona.

Servei de Llengües (UAB), Servei de Llengües Modernes (UdG)

Coordinació: Virgínia Castillo, Enric Serra (UAB), Andreu Pulido (UdG)

Autoria: Enric Mendizábal

Revisió lingüística: Heura Marçal

Aquest projecte ha rebut un ajut Interlingua de la Generalitat de Catalunya.

Primera edició: octubre de 2018

Segona edició (adaptada a criteris d'accessibilitat): maig de 2023

Aquesta obra està subjecta a una llicència de Creative Commons Reconeixement No Comercial Sense Obra Derivada 4.0. Podeu reproduir-la per a usos no comercials de forma sencera i fent-ne constar la font: Servei de Llengües (Universitat Autònoma de Barcelona), Servei de Llengües Modernes (Universitat de Girona).

Adaptació feta amb l'assessorament del grup Adaptabit i de Mireia Ribera.